

jak psát o katolické církvi feministicky?

Kateřina Tučková

Bílá voda

Host, 2022, 688 stran

TEXT ADAM TOMÁŠ

FOTO DAVID KONEČNÝ

HODNOCENÍ 70 %

Po dlouhých letech a několika vyhozených rukopisech vydává jedna z nejúspěšnějších tuzemských autorek další volně „historický“ román.

Příběhem se prolínají jak (pseudo)historické, tak uměleckohistorické vložky a nenásilně zprostředkují další rozměr knihy, kterým je předat čtenáři plastický obraz specifického místa a času, tedy československé církve v průběhu diktatury KSČ. Problémem však je, že pseudohistorické dokumenty mají do autenticity daleko a jejich formální zpracování v tomto ohledu kulhá na obě nohy, když postavy komunistických úředníků mluví (a co je horší, i píší) jazykem současnosti.

Tajemná apatie hlavní hrdinky Leny po tom, co přijde do bělovodského kláštera, umně konstruuje napětí. Není jasné, co tam vlastně dělá. Záblesky z její minulosti a intencí ohledně pobytu v klášteře Tučková trpělivě porcuje a drží čtenáře v napětí od první strany románu a až později se dostáváme k temné, tragickými událostmi a bojem s vlastními stíny prolezlé minulosti protagonistky a novopečené řádové sestry.

Zásadním tématem je boj katolických žen, ať už jde o boj proti komunismu, proti netolerantní společnosti, proti vlastní minulosti, ale i proti zkostrnatělým strukturám v církvi. Tematizováno je i postavení žen jak v proklamativně rovnostářské diktatuře KSČ, tak v rigidní struktuře katolické církve, kde si však ženy v době totality dokázaly najít prostor pro jistou omezenou možnost vlastní emancipace. Dalším motivem je tajné kněžské svěcení žen, které se v realitě československé podzemní církve stává nejen možností, ale i praktickou nutností.

Skrze „historické dokumenty“ se Lena i čtenář dozvídají i o dalších překvapivých faktech ohledně postavení žen uvnitř církevní hierarchie. Tedy o původu nerovnosti, ale i liberálních postojích biskupa Felixe,

vůdčí osobnosti československé podzemní církve, který uplatňoval „teologicky opodstatněnou neposlusnost“ vůči předpisům a světil do kněžského stavu i ženy (tedy jednu z nich). Ta pak mohla poskytovat duchovní servis například i spoluzvězeňkyním v lágrech. Felix, podobně jako starý otec Stauber nebo Lenin tajemný současník otec Jan, je zde také jakousi antitezí prozeřimního biskupa a ministra Plojhara nebo otce Havraje, kteří konzervují jak zvyky, tak celou hierarchii.

Množství „odcitovaných“ dokumentů, jimiž se Lena probírá nebo se jí týká, je obdivuhodné, jejich věrohodnost už méně. Padouši vypadají nevábně i ve formálně úřednických strohých „textech uvnitř textu“, kde promlouvají odpudivým jazykem odrážejícím jejich povahy.

Knihy syntetizuje takřka všechny problémy, které si s církevním prostředím dnes spojujeme. Je tu tedy vedle dogmatismu, pokrytectví, ale i odpuštění a klidu i tabuizace zneužívání v církevních institucích. Literární postavy zastupují i mnohé problémy, které se v souvislosti s hierarchizovaným a patriarchálním prostředím v církvi skloňují v současnosti.

Podobně Tučková v druhém plánu tematizuje i mnohdy adorovaný a mytizovaný český venkov s jeho „prostým člověkem“ nebo maloměšťáctví. Otázka, zda se tedy jedná o náboženskou agitku, nebo protikomunistický manifest, je zcela mimo. V první řadě se jedná o román prozkoumávající ženskou emancipaci (jakkoli rámovanou v těchto narativech, jak to ukazuje například důraz na postavu sv. Anežky České a její svatořečení v osmdesátých letech, které bylo jednou z předzvěstí sametové revoluce), útrapy a možnosti v nejrůznějších společnostech, jako je

vedle ženského kláštera i lágr, československé pohraničí nebo venkov se všemi svými problémy.

Černobílé rozdělení postav si sice příběh částečně žádá, nicméně archetypálně zlí komunisté, podlí a nemorální ateisté a kolaborantští kněží bez víry čtenáře neustále vedou k přemýšlení nad tím, co vlastně chtěla Tučková sdělit.

Prolínání časových rovin od padesátých let do začátku tohoto století beletristicky funguje a je jakousi jednotnou kritikou jak komunismu, tak současné společnosti. Povedeným aspektem knihy je i její vypracovaná dynamika. Striktní řeholní řád udává plynulě a přirozené tempo příběhu a zároveň vytváří určitý kontrast mezi bezčasím řádu a nezvyklými událostmi, které kolektiv sester vtahují. V tomto ohledu bělovodský klášter skoro až připomíná legendární Monte Casino v Ecově Jménu růže. Slavný román pak v jemnějších obrysech připomíná také jakési personifikování samotného místa (jako kdyby stěny myslely) i téměř detektivní pátrání v dokumentech a skrze ně i v historii.

Tučková otevírá i málo známá historická fakta týkající se duchovních institucí za minulého režimu. Relativně podrobně se tak dozvídáme i o kolaborantských církevních hnutích založených na základě encykliky *Pacem in terris* papeže Jana XIII. v sedmdesátých letech a jejich předchůdci, Mírovém hnutí katolického duchovenstva v letech padesátých.

Vedle poutavé literární fabulace je tak Bílá voda i žádoucím, byť stále jen popularizačním a beletristickým exkurzem do dějin katolické církve v Československu od padesátých let do přelomu tisíciletí, ale i do církevní mytologie hlubokého středověku.

